

หน่วยงานรับผิดชอบ ศูนย์ศึกษาและส่วนพัฒนานวนศาสตร์ชุมชนที่ 3 (ระยอง)
 ชื่อกิจกรรมที่ดำเนินการศึกษา คนทา *Harrisonia perforata* Merr.

คนทา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Harrisonia perforata* Merr.
 ชื่อวงศ์ : SIMARUBACEAE
 ชื่ออื่น ๆ : กะลันทา Ka-lan-tha, สีฟัน Si-fan

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น เป็นพรรณไม้พุ่มแกมเถา ลำต้นมีความสูงประมาณ 3-6 เมตร ลำต้นนั้นจะโตเท่าต้นหมาก ผิวของลำต้นจะเป็นสีเทา มีหนามแหลมและสันตลอดทั้งต้นและตามกิ่งก้าน

ใบ เป็นใบรวมรูปขนนกเรียงสลับ มีครีบก้านและแกนใบส่วนใบย่อยจะเป็นรูปไข่ กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 2-2.5 ซม. ประมาณ 1-15 ใบ ใบอ่อนนั้นจะมีสีแดง ขอบใบหยัก ใบมีรสขม

ดอก ออกดอกเป็นช่อ แต่ละช่อประกอบไปด้วยดอกย่อยขนาดเล็กประมาณ 5-8 ดอก ภายในมีแป้นรองดอก กลีบรองดอกและกลีบดอกอย่างละ 4-5 กลีบ เป็นรูปขอบขนาน กลีบดอกด้านนอกมีสีแดงแกมม่วง ด้านในสีนวล ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง

ผล มีลักษณะกลมมักมี 4 พู สุกมีสีเหลืองมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1-1.5 ซม. ผิวนอก คล้ายแผ่นหนัง ภายในมีเมล็ดแข็ง โตขนาด 1-2 ซม.

ฤดูกาลออกดอก กุมภาพันธ์ – มีนาคม

การขยายพันธุ์ ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด และการตอนกิ่ง

แหล่งที่พบ

ขึ้นกระจายตั้งแต่จีนตอนใต้ลงไปถึงมาเลเซีย กระจายตัวเป็นพื้นที่กว้างที่ระดับความสูงต่ำกว่า 900 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล โดยจะพบในป่าเบญจพรรณ ป่าละเมาะ และ ป่าเขาหินปูน

ภาพแสดงส่วนต่าง ๆ ของต้นคนทา

ลักษณะใบ

ลักษณะทรงพุ่ม

ลักษณะดอก

ลักษณะผล

ลักษณะลำต้น

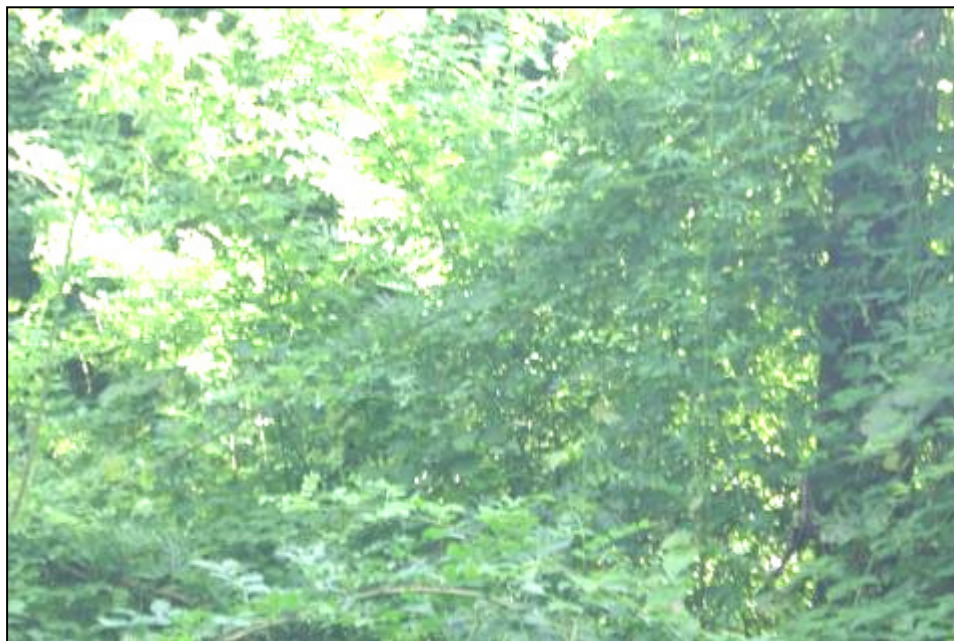

ลักษณะราก

ประวัติคนทา

ที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม มีหมู่บ้านหนึ่งชื่อว่า “บ้านโกทา” ซึ่งเป็นชื่อต้นไม้ชนิดนี้ เมื่อแรกตั้งหมู่บ้านมีต้นโกทาให้เป็นจุดสังเกต จึงตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อต้นโกทาที่ชาวบ้านขานนาม ชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้เป็นคนอีสานทั่วไป เมื่อมีการถวายพุ่มเทียนพรรษา จะเอากิ่งไม้โกทาขนาดโตเท่านี้วก้อยปอกเปลือกออกให้เห็นเนื้อขาว ด้านหนึ่งเหลาให้แหลม แล้วจักตอนปลายอีกด้านหนึ่งยี่เนื้อไม้ส่วนปลายนี้ให้อ่อน ถวายพระภิกษุสงฆ์สำหรับใช้เป็นไม้สัปกับไม้จิ้มฟัน เรียก ไม้โกทา เช่นเดียวกับพระธุดงค์ ท่านจะเอากิ่งหรือรากมาทุบเป็นฝอยให้ละเอียดคล้ายฟูกัน นำมาแปรงฟันทำให้ฟันทนเหงือกแข็งแรง รากโกทามีรสขมที่เปลือก ราก หมอยาอีสานเอาเปลือก ราก มาต้มดื่มแก้ท้องเสีย แก้บิด แก้ร้อนใน แก้ไข้ กระจายน้ำ

อีกด้านหนึ่งนำไปทำไม้ก้านห้ำ คือ ไม้สำหรับร้อยไพรห้ำ โดยนำลำต้นโกทาที่มีลักษณะตรง แข็งแรง มอดไม่เจาะ และมีหนามตะปุ่มตะป่ำ ถากหนามออกบ้างเมื่อเอา ไพรห้ำมาร้อยใส่จะไม่หลุดไหลลื่น ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีเมื่อต้องการทำไพรห้ำสำหรับมุงหลังคาบ้าน หรือเถียงนา (ขนาน้อยกลางนา) ปัจจุบันนิยมใช้ไม้ไผ่แทน เนื่องจากหาง่ายกว่า แต่ทนทานไม่เท่าไม้โกทา คนอีสาน เรียก โกทา คนทา ชาวบ้านแถบภาคกลางเรียก กะลันทา สี่ฟัน สี่ฟันคนทา และคนเหนือเรียก จี้ จี้หนาม สี่เตาะ หนามจี้

รูปต้นคนทาที่อยู่ตามธรรมชาติ

ประโยชน์ของต้นคนทาในด้านต่าง ๆ

1. ยาสมนไพรรักษาโรค รากและเปลือกของต้นคนทาสามารถนำมาปรุงเป็นยารักษาโรคต่าง ๆ ได้ เช่น ไข้กาฬ ไข้ตกคिला แก้ไข้เส้น ฯลฯ

ตำรายาโบราณ

1.1 โรคไข้

สูตรยา

ฝางเสน	4	บาท
แก่นสมอเทศ	4	บาท
สมอเทศ	4	บาท
ใบมะกา	4	บาท
ไม้เท้ายายม่อม	2	บาท
คนทา	2	บาท
น้ำนอง	2	บาท
ย่านนาง	2	บาท
ยาดำ	2	สลึง
ดีเกลือ	2	สลึง

ขั้นตอนการทำ

การปรุงยา นำเอาตัวยาแต่ละชนิดมาชั่งอย่างละเท่า ๆ กัน ใส่ น้ำพอท่วมยา ต้มน้ำ 3 ส่วน เคี่ยวให้เหลือ 1 ส่วน

ขนาดรับประทาน

ผู้ใหญ่ดื่มครั้งละ 20-30 ซี.ซี. เด็กลดลงตามส่วน

สรรพคุณ

แก้ไข้กาฬ ไข้ตกคिला แก้ไข้เส้น ไข้เหนือ ไข้พิษอีสุกอีใส อุจจาระไม่สะดวก ร้อนในกระหายน้ำ ปวดเมื่อยร่างกาย

1.2 โรคนวด

สูตรยา

คนทา(ราก)	1	หยาบมือ
สันโสก(ต้น)	2	หยาบมือ
ว่านช้างงาเดียว(ต้น)	1	หยาบมือ
เสลดพังพอน(ต้น)	1	หยาบมือ

ขั้นตอนการทำ

1. นำคนทา สันโสก ว่านช้างงาเดียว เสลดพังพอน หั่นเป็นชิ้น ๆ และนำไปตากแดดให้แห้ง
2. นำคนทา ว่านช้างงาเดียว เสลดพังพอนที่ตากแดดแห้งแล้วอย่างละ 1 หยาบมือ และสันโสก 2 หยาบมือ ต้มกับน้ำ 3-4 ลิตร
3. ต้มให้เดือดแล้วเคี่ยวต่อประมาณ 10 นาที จึงยกออกจากเตา

ขนาดรับประทาน

1. รับประทานครั้งละ 1 แก้ว ก่อนหรือหลังอาหารก็ได้ วันละ 3 มื้อ ถ้าอาการหนักให้กินต่างน้ำ
2. ถ้ายาหมดรสขมให้เติมน้ำแล้วดื่มใหม่
3. รับประทานยาประมาณ 10 วัน ก็จะเห็นผล

สรรพคุณ

1. ช่วยต่อต้านเชื้อไวรัส HIV ในร่างกายให้ลดลง
2. เป็นยาระบายช่วยให้ขับถ่ายง่ายขึ้น
3. ช่วยล้างสารพิษที่ตกค้างในร่างกาย

รูปสมุนไพรแต่ละประเภทที่ใช้รักษาโรคเอดส์

คนทา

สันโสก

ว่านช้างงาเดียว

เสลดพังพอน

1.3 การใช้สีฟัน

ในสมัยโบราณนั้นยังไม่มีแปรงสีฟันและยาสีฟันเหมือนในปัจจุบันนี้ แต่คนในสมัยโบราณก็ได้คิดค้นวิธีการที่จะทำความสะอาดและรักษาฟันไม่ให้ผุ โดยการนำกิ่งต้นคนทามาทุบและใช้ถูฟัน

หลักการไม้คนทาในการทำแปรงสีฟัน

1. เลือกไม้คนทาที่มีอายุประมาณ 2 ปี
2. เลือกกิ่งไม้คนทาที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 - 3 เซนติเมตร
3. เลือกกิ่งไม้คนทาที่ไม่มีตา
4. เลือกกิ่งไม้คนทาที่มีลักษณะค่อนข้างตรง

อุปกรณ์

1. ไม้คนทาตัดเป็นท่อนๆ	4. เช็มเย็บผ้า
2. สากหิน	5. กระดาษทราย
3. สายน้ำเกลือ	6. มีด

ขั้นตอนการทำ

1. เตรียมไม้คนทาขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 – 3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร
2. นำท่อนไม้คนทาที่เตรียมไว้ตากแดดให้พอแห้งประมาณ 2 วัน
3. นำท่อนไม้คนทาที่ผ่านการตากแดดจนแห้งได้ที่แล้วมา ใช้สายน้ำเกลือรัดบริเวณด้านปลายบนสุดที่จะทำการทาบ
4. นำท่อนไม้คนทาวางในลักษณะแนวตั้งฉากกับพื้น แล้วใช้สากหินทาบบริเวณด้านบนสุดโดยทำการทาบไม่ต้องแรงมาก พร้อมกับหมุนท่อนไม้คนทาไปด้วย
5. ทาบท่อนไม้คนทาให้มีลักษณะคล้ายขนแปรงสีฟัน ยาวประมาณ 1- 1.5 นิ้ว
6. นำท่อนไม้คนทาที่ทาบเสร็จแล้วผ่าออกเป็นซี่ๆ ขนาด 3 – 5 มิลลิเมตร
7. นำมาเหลาตกแต่ง ใช้กระดาษทรายขัดให้เรียบ และเหลาปลายอีกด้านให้แหลม
8. ใช้เช็มเย็บผ้าชุดขนแปรงที่ทาบให้ขนแปรงมีความละเอียดมากยิ่งขึ้น

วิธีการใช้

1. นำแปรงสีฟันไม้คนทาชุบน้ำให้ขนแปรงเปียก
2. นำมาถูฟันและขณะถูฟันให้กัดหรือเคี้ยวขนแปรงด้วย
3. แปรงสีฟันคนทา 1 อัน ใช้ได้ 1 ครั้ง

สรรพคุณ

1. รักษาปากฟัน ป้องกันฟันผุและช่วยดับกลิ่นปาก
2. ช่วยให้ลิ้นสามารถรับรสชาติอาหารได้ดี และรักษาแผลที่เกิดในช่องปาก

รูปขั้นตอนการทำไม้ธูปจากต้นคนทา

รูปต้นคนทาที่ตัดเป็นท่อน ๆ

รูปแสดงวิธีการทุบท่อนไม้คนทา

รูปท่อนไม้คนทาที่ทุบเสร็จ

รูปท่อนไม้คนทาที่ผ่าเป็นซี่ ๆ

รูปไม้ธูปจากต้นคนทา

2. การใช้ผลคนทาย้อมสีเส้นไหม

การย้อมสีเส้นไหม นับเป็นกระบวนการหนึ่งในการผลิตผ้าไหมของเกษตรกร และการย้อมสีจากสีที่ได้จากวัตถุดิบตามธรรมชาตินับเป็นภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดกันมาแต่อดีต แม้ว่ากระบวนการย้อมจะยุ่งยาก

สีที่ย้อมได้ชัดเจนง่าย ไม่คงทนต่อแสงและการซัก แต่ความนิยมในการใช้ผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติกลับเพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ ทำให้ผู้สวมใส่ไม่เกิดอาการแพ้ และของเสียที่เกิดขึ้นไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม แต่ข้อจำกัดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติที่สำคัญคือการขาดแคลนวัตถุดิบโดยเฉพาะแก่นไม้ และการขาดเทคนิคการย้อมเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ดังนั้นงานวิจัยด้านการย้อมสีธรรมชาติจึงเน้นไปที่การพัฒนาเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติจากส่วนของพืชที่มีปริมาณมากหรือพืชที่เจริญเติบโตเร็ว

● **กลุ่มพืชให้สีดำ** โดยสกัดจากพืช 5 ชนิด ได้แก่ ใบหญ้าช้าง ผลตะโกนา ผลกระบก ผลคนทา และเปลือกเงาะโรงเรียน ซึ่งใช้วิธีสกัดสี 7 วิธีการ และใช้สารช่วยติดสี 7 ชนิด ได้แก่ สารส้ม จุนสี โซเดียมคาร์บอเนต เฟอร์รัสซัลเฟต น้ำมะขาม น้ำต้มใบยูคาลิปตัส และน้ำโคลน ซึ่งจากผลการทดลองพบว่า

ตะโกนา ใช้สกัดจากผลสดตากแห้ง ต้ม และใช้จุนสีเป็นสารช่วยติดสี จะให้สีน้ำตาลเข้ม คุณภาพของการซักระดับ 4/5 ไม่เปลี่ยนสี มีความคงทนต่อแสงระดับ 5/6 (ดีมาก)

กระบก วิธีสกัดโดยใช้ผลสดบดคั้นน้ำหรือต้ม แล้วนำเส้นไหมที่ผ่านการย้อมมาหมักด้วยน้ำโคลน 48 ชั่วโมง แล้วนึ่ง จะได้เส้นไหมสีเทาดำ มีความคงทนต่อการซักระดับ 48 และ 4 ซึ่งมีความคงทนต่อแสงระดับ 4 (ดีพอใช้)

คนทา สามารถสกัดสีได้หลายวิธี โดยใช้ผลสดนึ่งหมักกับน้ำ 72 ชั่วโมง หมักเส้นไหมหลังย้อมด้วยน้ำโคลน 48 ชั่วโมง แล้วนึ่ง จะได้สีเทาดำ มีความคงทนต่อการซักระดับ 4/5 และความคงทนต่อแสงระดับ 6 (ดีมาก) ถ้าใช้ผลสดคั้นน้ำแล้วหมักในน้ำโคลนเช่นเดียวกัน จะได้สีน้ำตาลดำแดง คงทนต่อการซักระดับ 4/5

3. การนำคนทามาเป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์ฟีนฟูสมรรถภาพท่านชาย

ผลิตภัณฑ์ฟีนฟูสมรรถภาพท่านชายสกัดมาจากรากไม้ของพันธุ์พืชตังก้าทาลีและต้นคนทา ซึ่งใช้วิธีหมักโดยจุลินทรีย์และกรดแลคติกที่ได้รับการคัดเลือกจากสายพันธุ์พิเศษ ด้วยวิธีทางเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบเชิงซ้อนของพืชให้อยู่ในรูปแบบที่ดูดซึมได้ง่าย สารประกอบที่อยู่ในรูปของสโคโปเลติน และ สติกมาสเตอร์โรล ซึ่งออกฤทธิ์ตามธรรมชาติของตังก้าทาลี ถูกแยกออกมาให้อยู่ในรูปสารเชิงเดี่ยว และสามารถรักษาส่วนประกอบหลักสำคัญของพืชนั้นให้คงอยู่ไว้ได้ตลอดโดยขบวนการทางเทคโนโลยีชีวภาพ ทำให้สามารถถนอมคุณค่าของเอนไซม์ให้อยู่ได้ในอุณหภูมิปกติ เพื่อคงไว้ซึ่งมาตรฐานคุณภาพและประสิทธิภาพในการบำบัดรักษา

สรรพคุณ

1. เพิ่มการตื่นตัวทางเพศ ความแข็งแรง คงทน
2. ลดอาการต่อมลูกหมากโต เพิ่มการไหลเวียนของโลหิต
3. ป้องกันการเกิดความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดและเบาหวาน
4. ป้องกันการเกิดโรคเบาหวาน ถ้าเป็นอยู่แล้วจะมีอาการดีขึ้น (ช่วยให้แผลเบาหวาน แห้งเร็วขึ้น)
5. ลดความเมื่อยล้า เพิ่มพลังงาน และความอดทน
6. บำรุงหัวใจ และกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกาย ชะลอความแก่

ส่วนประกอบ

1. ตงกัทอาลี 70% 2. ลูกกระตอม 10% 3. ลูกใต้ใบ 5%
4. จันทน์ขาว 5% 5. จันทน์แดง 5% 6. คนทา 5%

สารเคมีที่พบ

แอลคาลอยด์ ฟลาโวนอยด์ ซาโปนิน เพอร์ฟอรติน